

Հասական երկիր մանկավարժական, որպէս Ամանիւր Հասական երկիր իմաստասիրութեան, որպէս (Ողջիւմ) Հասական երկիր աղաւթութեան, որպէս Ամանիւր Հասական երկիր եղբայրաբնութեան, նոյնպէս Վալ Ֆուանսա Հասական երկիրն է հաւասարութեան : Այլադասիս վրայ չը կայ աղբ մը՝ որ այնքան փրփր թափած, որ այնքան արեւն հեղած ըլլայ որքան Ֆուանսայցիներն ընկրային հաւասարութեան, «ժողովրդային լուսաւորութեան», մարդկային աղաւթութեան գործոյն համար :

Բ.

Նոր Հայութիւնն, — որ է մտաւորապէս կամ բարոյապէս զաւակայն Ֆուանսական մեծ աղբի, — նոր Հայութիւնն ընդունեց՝ իբր քառորդ դար յառաջ հաւասարութեան ըրկրաստանեակայն սկսեցնել, որ Հասականեայց ամենաբարձրամտեայն եկեղեցւոյն հոգին ըլլալով հանդերձ, անոնեա առնուեալ և իր անհատաւոր դարձած էր Հայ ընկերութեան մէջ : Որքան «ժողովուրդն» էր լեռնաւած և ոտնահարուած յառաջագոյն, այնքան «ժողովուրդ», «ժողովրդային» իրաւունք. «ժողովրդային» լուսաւորութիւն, բառերն սկսան յիշելու իր Սահմանադրութենէն յետոյ. փոքր միեւն և Հայ եկեղեցւոյ մէջ Աստուծոյ սրտեկերն պարզելով իրենցանկէր «ժողովրդեան» պատկերն ապաստանակա պատկերն . . . — այն «ժողովրդեան», զոր ոչ ոք կը մտաւորաբար սակայն իրբ բարձրացնէր աստիճանական լուսաւորութեամբ, Այս, պէտք է խոստովանել թէ կամ Հայք չը դիտեն զեւ «ժողովուրդ» բառին նշանակութիւնն, և կամ սոքոր կ'ամուսն կը թաքեն զինքեանս : Այդպէս եկեղեցական վարչութիւնն և մանաւոր անհատք ինչ ըլլէր և ինչ կ'ընէր Սահմանադրութեան հաստատութեանն ի, փերստով ժողովրդեան համար : Այդպէս վարչութիւնն, հետեւեալով ու իրիշ աղբաց վարչութեանց՝ որբ այսօր մանասանիք կը ցուցնեն արտաքին կարգի դործունէութիւն այս եկատմութիւն, հաստատեց — նախ յառաջ — ժողովրդային դատարան մը՝ իր հովանաւորութեան և իր հաստատութեան իրեն ներքեւ : Այդպէս վարչութիւնն ունեցաւ փոխ ինչ հարգել վարժապետանոց մը, ուստի դուրս էին Հայ մանկաւորն հաստատուեալ իր թուութիւն մը ապաւ կառուցելներ : Այդպէս վարչութիւնն երբեք մտաբերեց ըստովն զերանոց մը՝ պատաստեալ համար ուսեալ և հայրենասէր եկեղեցականներ, որք կարո՞յ ըլլային ներքին և արտաքին իմաստաց զեւ, յարապակէ և Հայապիք Յիսուսեանց զեւ՝ պաշտպանել Հայաստանեայց եկեղեցին, կամ որ նոյն է Հայոց

Բնակիչքը դարձանաժամ փութացելն իմաց առև այդ գեպքն Մոսկովայն
սարքունեաց, և այն շատ պղծական հրաւերք վրաց, որ եղաւ Չէնայլլին
սա անձնալին վեր կացա՞ց գնաց Մոսկուա, ու այն տեղը ամենամեծ մե-
ծաբարբարով ընդունուեց, և երբ մի քանի ամիս բնակեալուց յետոյ Ռուսիոյ
մայրաքաղաքին մեկնեց, ձայր նրան իշուարք Դիւ համար մի նամակ
յանձնեց, որով խոստանաւ՝ էր ամէն Անդկապոց մի ամբողջ պղտու-
թեանով առատաւոր անելու իր երկրէն ավերել վրաց։ Չէնայլլին գաւառայուց
անմիջապէս յետոյ՝ մի ընկերութիւն կազմուեց Ռուսիական վաճառական-
ներով ինան համար, կանանաւոր յարպերելութիւն հաստատելուց զխառնորս-
թեանով նոր բացուած ձամպով և քաղերն այն շահէն ուր տեղ եկաւ յուսարս։

(Երբանայինէն)

